

LUX FILM DAYS

3 FILMAS
24 VALODAS
28 VALSTIS

© Sophia Olsson

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

Režisore Amanda Kernela
Zviedrija, Norvēģija, Dānija

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

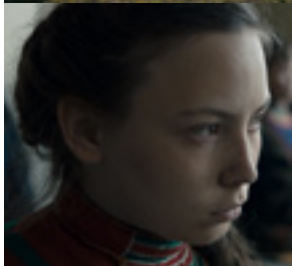
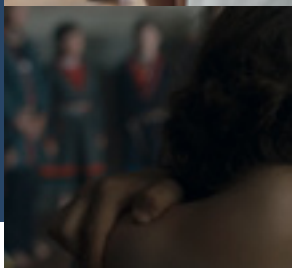
REŽISORE AMANDA KERNELA (AMANDA KERNELL)

Kāda veca kundze kopā ar dēlu dodas uz savu dzimto pusi Zviedrijas ziemeļos, lai apglabātu savu māsu. Viņai nav nekādas vēlmes atjaunot saites ar savu ģimeni un kopienu, ko viņa pametusi agrā jaunībā. Tomēr, ierodoties tur, atmiņas atgriežas: agrīnos pusaudža gados piedzīvotie pazemojumi no konservatīvi domājošiem zviedriem, centieni tikt atzīti par viņiem līdzvērtīgu un visbeidzot identitātes maiņa, lai pasargātu sevi no ierobežotām izredzēm dzīvē. Pēc visiem šiem gadiem atteikšanās no savas izcelsmes viņai šķiet melošana pašai sev.

IEKŠĒJS KOLONIĀLISMS

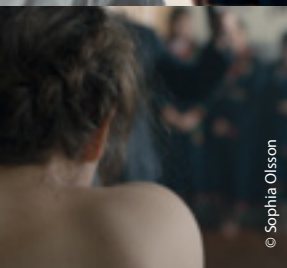
Režisores Amandas Kernelas filmā netiek dotas nekādas rakstiskas norādes uz kontekstu, kādā tā ir uzņemta, piemēram, neparādās titri "Lapzeme, 1930". Skatītāja paša ziņā ir veidot pieņēmumus par šo reģionu un kopienu, kas tajā dzīvo un nešaubīgi ir mazpazīstama lielai daļai Eiropas iedzīvotāju. Protams, ievadā mēs redzam vecās kundzes ierašanos savā dzimtajā vietā mūsu laikos (mūsdienīga automašīna, apģērbs ar leoparda uzdruku...), taču ilgā retrospekcija, kas aizņem lielāko filmas daļu, nav skaidri izvēsta noteiktā laikā vai telpā.

Kristīna atceras savus pusaudzes gadus, kad viņu sauca Elle Marja. Redzam nomadu ģimeni, kas valkā tradicionālās drānas: tie ir ziemeļbriēžu audzētāji. Abām māsām jādodas uz internātskolu, lai iegūtu zviedru izglītību: viņu dzimtā sāmu valoda ir aizliegta. Jaunākajai māsai Njennai šī ģeogrāfiskā un kultūras nošķirtība ir traumējoša. Savukārt vecākā māsā Elle Marja saredz izglītību, konkrēti, grāmatu lasīšanu, kā izaugsmes iespēju. Šāda izaugsme viņai ir īpaši būtiska, jo viņa cieš no atstumtības no zviedru puses. Jaunieši, kuri strādā netālu no skolas, aizvaino sāmu bērnus, kurus var atpazīt pēc tradicionālajiem tērpiem un salīdzinoši nelielā auguma. Kopumā šos bērnus var uzskatīt par apkārtnes intereses objektiem. Kristīna, slaida un blonda skolotāja, māca viņiem tekstu, lai sveiktu uzaicinātos apmeklētājus no Upsalas: "Esmu mazs un nabadzīgs, taču laimīgs bērns..." Pretēji dažu bērnu cerētajam šie apmeklētāji nav Zviedrijas karalis vai karaliene, bet gan zinātnieks, fotogrāfs un "uzraudzē". Pirmais veic antropoloģiskus mērījumus (galvaskausa platums, deguna garums utt.), otrais fotografē bērnus kailus, lai pētītu viņu kopējo izskatu, savukārt sievietē "pielabina" bērnus, izrādot apbrīnu par viņu apģērbiem, matu gludumu ("tie nepavisam nav cirtaini!") vai novēršot skolotājas uzmanību delikātā brīdī, kad notiek nesmalkjūtīga izturēšanās pret Elli Marju. Elle Marja ir vecākā no bērniem, un tiek gaidīts, ka viņa rādīs piemēru, taču viņa ir pubertātes vecumā. Līdz ar to viņa uzskata šo piespiedu izģērbšanos par pazemojumu — viesi nav ieradušies tikties ar jaunajiem Zviedrijas pilsoņiem, bet gan pētīt etniskās grupas pārstāvjus, kas tiek novēroti līdzīgi māļlopiem. Nav viegli pārvarēt izjūtu tikt pazeminātam līdz māļlopa līmenim. Sastopoties ar turpmākiem aizvainojumiem no jauniešu puses ("viņi ir palikuši zemākā attīstības līmenī"), Elle Marja sadumpojas un pieprasa atvainošanos, taču tā vietā saņem pēdējo pazemojumu. Zēni nogāž Elli Marju zemē un iezīmē viņu kā ziemeļbriedi, iegriežot viņai ausi...

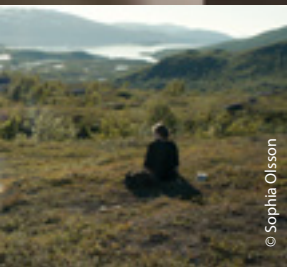

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

Elle Marja izmisīgi vēlas pamest šo reģionu, kurā sāmusi stigmatizē un pret viņiem izturas nicīgi. Viņa paziņo, ka vēlas turpināt mācīties Upsalā, taču skolotāja atsakās veikt nepieciešamos pasākumus, apgalvojot, ka sāmu bērniem nav tādu spēju kā zviedru bērniem, un pat izsakoties, ka viņi neizdzīvotu pilsētā!

Visas šīs pazīmes liecina, ka zviedru attieksme pret sāmiem tikai šķietami ir labvēlīga: sāmi atrodas nepanesamā bezizejas situācijā starp divām pasaulēm. No vienas puses, bērni iegūst izglītību, kas neapšaubāmi ir priekšrocība, un viņiem tiek (mazliet) nodrošināta saskarsme ar kultūru, piemēram, kad skolotāja iedod Ellei Marjai grāmatu. Bet, no otras puses, šiem bērniem liek saprast, ka viņi ir pilnīgi atšķirīgi un nepiemēroti mūsdienu dzīvei. Visbeidzot, sāmi tiek netieši salīdzināti ar dzīvniekiem, kuru izdzīvošana ir atkarīga vienīgi no piesaistes savai videi.

IDENTITĀTES MAIŅA

Lai izvairītos no likteņa, ko jau iepriekš nolēmusi viņas ģimene un arī zviedri, kas vēlas, lai viņa dzīvotu kā otrās šķiras cilvēks, Ellei Marjai nav cita ceļa kā vien mainīt identitāti. Viņa nomaina vārdu (zīmīgi, ka pieņemtais vārds ir viņas skolotājas vārds — Kristīna Lailere). Viņa pārstāj nēsāt tradicionālās drānas, sākot valkāt parastu apģērbu un tad sadedzinot savu tradicionālo tērpu kā zīmi, ka šis solis ir neatgriezenisks. Protams, viņa arī pārtrauc runāt sāmu valodā. Beigās viņa niknuma uzplūdā nogalina ziemeļbriedi, līdz ar to simbolizējot arī pilnīgu atteikšanos no savu vecāku dzīvesveida. Viss šķietami liecina, ka Elles Marjas personīgā identitāte ir spēcīgāka par viņas kultūras identitāti, it kā šīs abas identitātes būtu konfliktējošas un otrā kavētu pirmo attīstīties.

Tomēr realitātē viss nav tik vienkārši. Neskatoties uz vārda, apģērba un valodas maiņu, viņas izskats liecina par “lapu” izcelsmi. Par “lapiem” sāmus dēvē zviedri, un tas sāmiem šķiet nievājoši. Pat patīkamus zviedrus, piemēram Niklasu un viņa draugus, kas ir uzaicināti uz viņas dzimšanas dienas ballīti, ar šo neīsto identitāti apmānīt nevar. Upsalā Elle Marja cer, ka viņai izdosies dzīvot ar jauno identitāti un viņu pieņems...

vai gandrīz pieņems kā jebkuru citu meiteni. Sākotnēji viņu uzņem samērā vēsi, tomēr viņai atļauts dzīvot pie Niklasa vecākiem. Elle Marja sāk apmeklēt skolu, un, lai arī izskatās neiederīga vienveidīgi blondo un slaido meiteņu vidū, viņa, šķiet, iegūst draudzeni. Taču šaubas joprojām pastāv: vai jaunā Kristīna patiešām raisa simpātijas vai ir tikai interesanta sava eksotiskā izskata dēļ? Aina, kurā viena no Niklasa draudzenēm viņai lūdz nodziedāt joiku (tradicionālu sāmu dziesmu), šajā ziņā ir ļoti uzskatāms piemērs. Pat pilsētas jubilejas svētkos Kristīnu uzlūko kā etnoloģisku brīnumu...

Beigu beigās viņu lūdz pamest Niklasa māju un apmaksāt skolas izdevumus: papildus izcelsmei viņas nabadzība ir vēl viens iemesls, ar ko Upsalas pilsoniskās aprindas pamato viņas noraidīšanu — it kā šis noraidījums notiktu civilizētākā un mazāk brutālā veidā nekā laukos...

Ellei Marjai tomēr izdodas pilnībā pieņemt Kristīnas identitāti (šajā vārdā viņu sauc arī dēls). Ar tēva finansiālu atbalstu viņa var apmaksāt savas mācības. Kas notiek pēc tam, netiek rādīts, taču var pieņemt, ka Elles Marjas aņņēmība un spēja pielāgoties, kas filmā ir parādīta daudzkārt (pretošanās jauniešu nīcinošajai attieksmei, drosmie doties uz balli zagtā kleitā, tas, kā viņa atdarina zviedrus, piemēram, mazā pirkstiņa pacelšana, dzerot kafiju), darīs savu.

KONFLIKTA ATRISINĀJUMS

Skatītājam Elles Marjas un Kristinas identitātes konflikts ir samērā pašsaprotams, un mēs varam sev jautāt, kā galvenā varone nonākusi līdz vēlmei pievienoties pretinieka nometnei. Šķiet, Elle Marja neuztver pretrunu starp to, ka viņa turpina ciest no zviedru nicinājuma, stigmatizācijas un vardarbības, un to, ka tajā pašā laikā vēlas būt kā viņi, būt daļa no viņu kopienas pret savu gribu. Arī vecumā viņa joprojām pilnībā noliedz savu izcelsmi: viņa negribīgi piebiedrojas savam dēlam, nevēlas dzirdēt joiku, izliekas, ka nesaprot sāmu valodu un atskakās palikt pie savas ģimenes pat vienu nakti. Tā vietā viņa dod priekšroku tūristu viesnīcai. Tur viņa apmainās pāris vārdiem ar tūristiem, kuri sūdzas par troksni, ko ar saviem motocikliem rada ziemeļbriežu audzētāji, un pat šaubās par viņu tiesībām piesārņot dabas liegumu.

Atrašanās savā zemē un saskaršanās ar zviedru izteiktām pazemojošām piezīmēm par sāmiem viņai liek atcerēties pagātņi. Šajā brīdī viņa sāk apzināties savas identitātes konfliktu. Viņa melo par savu izcelsmi (apgalvojot, ka nāk no Smolandes) un pat piebalso augstprātīgajiem tūristiem, līdz beidzot šī melošana citiem viņai sāk šķist kā melošana sev pašai... un viņa izplūst asarās. Tajā brīdī viņa atkal kļūst par Elli Marju. Viņa atgriežas baznīcā, atver zārku, lai noliekotos pie Njennas un lūgtu piedošanu. Tad viņa pamet baznīcu un kāpj kalnā. Tā ir aizkustinoša aina, kurā šī vecā, izspūrusī sieviete iet pa savām bērnības takām, lai sasniegtu kalna virsotni un nolūkotos ainavā. Beidzot viņa atkal redz savu dzimto vietu, dzird ganāmpulku un ierodas nometnē, kas mūsdienās ir pilna ar motocikliem un kvadracikliem.

KONFRONTĀCIJA STARP PAGĀTNI UN NĀKOTNI

Izņemot retrospekciju, Elles Marjas pagātne tiek iesakņota tagadnē. Šī konfrontācija notiek dažādos veidos. Īpaši jāuzsver epizode, kas notiek vienlaikus pagātnē un tagadnē. Elle Marja nosauc savu māsu par “netīro lapieti” brīdī, kad māsa pieķer viņu flirtējam ar Niklasu. Šis apvainojums iecerēts, lai apliecinātu Niklasam un visiem šīs ainas vērotājiem, ka viņa pati nav sāmiete. Pusaudze pēc tam pārliecas pār gultu, lai paskaidrotu mātai savu rīcību, taču Njenna biedējoši dabiski izliekas par mirušu. Tagadnē šī aina tiek izspēlēta vēlreiz: Elle Marja, noliekusies pār savas māsas seju, lūdz piedošanu par noraidījumu, došanos projām un nicinošo attieksmi, taču šoreiz Njenna patiešām ir mirusi...

Konfrontācija starp pagātņi un tagadņi arī iezīmē pretrunu starp tradīciju un mūsdienīgumu — divām tendencēm, ko pārstāv abas māsas. Njenna ir palikusi uzticīga tradīcijai, un viņas bērnu runa ir arī slavas dziesma sāmu kultūrai — vēlmei pēc joikas un lopkopju dzīves... No visa tā Elle Marja ir atteikusies. Tomēr mūsdienas ir sasniegušas arī ziemeļbriežu audzētājus. Viņi tagad izmanto motociklus un kvadraciklus, kas šķiet skaļi un nepatīkami tūristiem, kuri meklē mieru. Tradīciju saglabāšana padara viņus par tūrisma intereses objektiem, ko Elle Marja izjutusi jau ļoti agrā vecumā un pasludinājusi, ka nevēlas kļūt par cirka dzīvnieku. Savukārt mūsdienās sāmi kļūst par ainavai un klusumam kaitējošiem traucēkļiem. Nevienš no šiem scenārijiem nav pieņemams, tomēr šķiet, ka zviedru sociālais, politiskais un kultūras pārākums sāmu tautai neatstāj citas iespējas.

© Sophia Olsson

JAUTĀJUMI PĀRDOMĀM

Papildus šajā analizē apskatītajiem aspektiem uzmanību būtu pelnījuši arī vairāki citi filmas *SAMEBLOOD* aspekti.

- Minoritāšu jautājums nešaubīgi Eiropā ir aktuāls. Lai gan, par laimi, tik galējas situācijas kā filmā redzamā vardarbība pret sāmiem vairs nav sastopamas, tomēr varam izdarīt salīdzinājumus starp filmā redzēto un mūsdienās notiekošo. Vai jums kaut kas nāk prātā?
- Pretstatot Elles Marjas un Njennas tēlus, filmā tiek pretstatīts mūsdienīgums un tradīcija. Šīs divas iespējas šķiet nesavietojamas. Vai jūs spējat iedomāties kādu trešo ceļu vai vidusceļu? Vai varat sniegt piemērus?
- Šķiet, Njennas, kura izvēlas turpināt senču dzīvesveidu, tēls dabiski saplūst ar savdabīgo sāmu kultūru. Vai ir nepieciešams novērsties no savas izcelsmes, lai pilnībā izpaustu savu "es"?
- Filmas pēdējās ainās Elle Marja, veca un izspūrusi, iet gar nometnes teltīm. Šī aina var atgādināt kādus citus tēlus, piemēram, vecu sievieti indiāņu nometnē Amerikā. Vai mēs varam salīdzināt Amerikas indiāņu cilšu likteni ar sāmu likteni?

les grignoux

EIROPAS KINO EIROPAS IEDZĪVOTĀJIEM

Kopš *LUX* kino balvas pēdējā izlaiduma, kas iezīmēja tās 10. gadskārtu, šī balva turpina apvienot daudz žanriski ārkārtīgi dažādu filmu, kuras ir uzņēmuši talantīgi jauni Eiropas režisori. Eiropas Parlaments piedāvā noskatīties trīs filmas, kuras sacenšas par 2017. gada konkursa galveno balvu.

120 BATTEMENTS PAR MINUTE (*BPM – Beats per Minute*), režisors Robēns Kampijo (*Robin Campillo*), Francija

SAMEBLOOD (*Sami Blood*), režisore Amanda Kernela (*Amanda Kernell*), Zviedrija, Norvēģija, Dānija

WESTERN, režisore Valeska Grizebaha (*Valeska Grisebach*), Vācija, Bulgārija, Austrija

Šajās filmās solidāri un cilvēcīgi tiek risināti mūsdienās aktuāli jautājumi un atspoguļots Eiropā pašlaik notiekošais. Tajās darbojas tēli, kas atver acis uz apkārtējo pasauli, lai izprastu realitāti un sabiedrības un kopienas, kurām tie pieder. Stāstot mums stāstus emocionālā kino valodā, tiek apliecināta gan Eiropas kino vērtība un daudzveidība, gan tā nozīme, veidojot sociālās vērtības un kultūras kopienas. Aicinām noskatīties šīs filmas, kas tiks demonstrētas *LUX* filmu dienu 6. ciklā.

LUX KINO BALVA

Kultūrai ir būtiska loma mūsu sabiedrības veidošanā.

Ņemot to vērā, Eiropas Parlaments 2007. gadā iedibināja *LUX KINO BALVU*. Ar to Eiropas Parlaments vēlējas palielināt Eiropas filmu izplatību Eiropā un veicināt eiropiešu debates par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem.

LUX KINO BALVA ir īpaša iniciatīva. Lielākā daļa filmu, kuru uzņemšanā ir piedalījušās Eiropas valstis, tiek rādītas tikai uzņemšanas valstī un reti tiek izplatītas citur, pat ne citās Eiropas Savienības valstīs, bet *LUX KINO BALVA* sniedz trim Eiropas filmām unikālu iespēju nodrošināt subtitrus 24 ES oficiālajās valodās.

Eiropas Parlamenta deputāti balsojumā izraudzīsies vienu *LUX KINO BALVAS* ieguvēju, kas tiks nosaukta 2017. gada 15. novembrī.

LUX FILMU DIENAS

LUX KINO BALVA ir jāvusi rasties *LUX FILMU DIENĀM*. Kopš 2012. gada trīs filmas, kas sacenšas par *LUX KINO BALVU*, tiek izrādītas Eiropas skatītājiem *LUX FILMU DIENU* ietvaros.

Aicinām izbaudīt *LUX FILMU DIENAS* — neaizmirstamu kultūras pieredzi, kas sniedzas pāri robežām. No oktobra līdz decembrim jūs varat pievienoties kino cienītājiem visā Eiropā, noskatoties šīs trīs filmas vienā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām. Neaizmirstiet nobalsot par sev tīkamāko filmu mūsu tīmekļa vietnē luxprize.eu vai "Facebook" lapā!

SKATĪTĀJU BALVA

Skatītāju balvu piešķir *LUX KINO BALVAS* skatītāju balsojuma uzvarētājam. Neaizmirstiet nobalsot par vienu no šīm trim filmām līdz 2018. gada 31. janvārim! Iespējams, Eiropas Parlaments tieši jūs uzaicinās piedalīties Karlovi Varu Starptautiskajā filmu festivālā 2018. gada jūlijā un paziņot filmu, kas saņēmusi skatītāju balvu.

SKATĪTIES,
APSPRIEDIET
UN BALSOJIET!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽISORE: *Amanda Kernell*

SCENĀRIJA AUTORE: *Amanda Kernell*

LOMĀS: *Lene Cecilia Sparrok, Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi, Julius Fleischanderl, Olle Sarri, Hanna Alström, Malin Crépin, Andreas Kundler, Ylva Gustafsson*

OPERATORI: *Sophia Olsson, Petrus Sjövik*

PRODUCENTS: *Lars G. Lindström*

KINOSTUDIJAS: *Nordisk Film Production Sverige AB, Bautafilm AB, Digipilot AS, Nordisk Film Production A/S, Sveriges Television AB — SVT*

GADS: 2016

ILGUMS: 110 minūtes

ŽANRS: drāma

VALSTIS: Zviedrija, Norvēģija, Dānija

ORIĢINĀLVALODAS: zviedru, sāmu

Teksta sagatavošana pabeigta 2017. gada augustā.

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson